

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” (Ethnicity Language Culture and Ethnic Tourism Development) ซึ่งดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยของ ‘กลุ่มวิจัยภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์’ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัย มหิดล (2552-2554) ได้ศึกษาการใช้ภาษาและทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัด 7 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดนครปฐม กาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี เพื่อค้นหาและพัฒนาศักยภาพของชุมชนต้นแบบให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์แบบยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวคือ มอญ กะเหรี่ยง ไทยโซ่ง ไทยยวน ไทยพวน ลาวครั่ง ลาวเวียง และลาวใต้ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีการใช้ภาษา ทัศนคติต่อภาษา และมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาประเมินพลังชีวิตของภาษา (language vitality) ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มชาติพันธุ์และบริเวณที่อาศัยอยู่ โดยภาพรวมภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลางในชีวิตประจำวันทำให้พลังชีวิตของภาษาดกถอยลงไปเรื่อยๆ และคาดได้ว่าในอีก 2-3 ช่วงอายุคนภาษาเหล่านี้จะอยู่ในภาวะวิกฤติ (endangered) ผลผลิตของการวิจัยในปีที่ 1 ประกอบด้วยแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาแสดงบริเวณที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ใน 7 จังหวัดของภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย การใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ทัศนคติต่อภาษา และทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ผลงานวิจัยของโครงการดังกล่าวทำให้ทราบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 8 กลุ่มต่างมีภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ในอดีตเอกลักษณ์เหล่านี้ได้แยกกลุ่มชาติพันธุ์ออกจากคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศไทย และทำให้กลุ่มชาติพันธุ์รู้สึกถึงความเป็น “ชนกลุ่มน้อย” ที่ด้อยคุณค่าและไม่ปรารถนาที่จะเปิดเผยเชื้อชาติของตนเองต่อสังคมไทย ต่อมาเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ได้มีการผสมกลมกลืนกับคนไทยทั้งทางภาษาและวัฒนธรรมและได้รับสิทธิเสมอเหมือนประชาชนคนไทยทั่วไป เช่น การศึกษา และสวัสดิการต่างๆ ทำให้ความรู้สึก “แปลกแยก” ลดน้อยลงไปจนเกือบหมดสิ้น นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีประเทศต่างๆ ได้มีองค์กรหลายองค์กรที่พยายามรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น องค์กร UNESCO ได้ประกาศนโยบายสิทธิทางภาษา (Linguistic Rights) ในปี ค.ศ. 1997 และองค์กรสหประชาชาติ United Nations ได้ประกาศสิทธิชนพื้นเมือง (Rights of Indigenous People) ในปี ค.ศ. 2007 ดังข้อความข้างล่างนี้ และประกาศในปี ค.ศ. 2008 เป็นปีสากลของภาษา (International Year of Languages)

Indigenous peoples have the right to revitalize, use, develop and transmit to future generations their histories, languages, oral tradition, philosophies, writing systems and literature, and to designate and retain their own names for communities, places and persons (Article 13)

(<http://www.un.org/News/Press/docs//2007/ga10612.doc.htm>)

เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ตระหนักได้ว่าความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์คือภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ไม่มีภาษาและวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะหมดไปเช่นกัน ดังนั้นกลุ่มชาติพันธุ์จึงเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนและมีความรู้สึกอันแรงกล้าที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของตน โดยภาพรวมการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมจะมีขึ้นในแหล่งที่กลุ่มชาติพันธุ์มีการ

รวมตัวเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง รูปแบบการฟื้นฟูทางด้านวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะเป็นการจัดงานประเพณีที่สำคัญประจำปี การผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อเผยแพร่ การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ การสร้างบ้านจำลองของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ตามชุมชนต่างๆ การฟื้นฟูทางด้านภาษา มีการสอนภาษากลุ่มชาติพันธุ์ตามโรงเรียนในจังหวัดต่างๆ กิจกรรมอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน ได้มีการก่อตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม เช่น ชุมชนไทยเวียงที่จังหวัดเพชรบุรีได้จัดตั้งสภาวัฒนธรรมเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมลาวเวียง ชุมชนมอญที่จังหวัดสมุทรสาครจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทย-รามัญ ชุมชนไทยพวนที่จังหวัดสุพรรณบุรีก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยพวนที่บ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลาม้า ชุมชนไทยโซ่งก่อตั้งสมาคมไทดำ (ประเทศไทย) ที่ ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีความพยายามที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมตามชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงรูปแบบที่จัดให้มีขึ้นเป็นครั้งคราว เช่น ในปีใด หากไม่มีงบประมาณสนับสนุนก็จะไม่มีการจัดงานประเพณีขึ้นในปีนั้น เป็นต้น ส่วนการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา เช่น ให้มีการเรียนการสอนภาษากลุ่มชาติพันธุ์ในโรงเรียน ก็จัดทำกันในระดับท้องถิ่นตามทรัพยากรที่มี ยังไม่ได้รับการสนับสนุนในระดับชาติอย่างจริงจัง นอกจากนี้เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มก็อยู่กันกระจัดกระจายตามที่แตกต่างกัน ไม่ได้มีการรวบรวมไว้ในที่เดียวกันเพื่อการสืบค้นที่สะดวกและเป็นระบบ

ดังนั้นโครงการวิจัย “ชาติพันธุ์: กระบวนทัศน์ใหม่ในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม” (Ethnicity: New paradigm in language and cultural transmission) จึงมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้ผลผลิตจากการวิจัยเรื่อง “ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” (สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ 2555) เพื่อต่อยอดการวิจัยที่มุ่งเน้นการดำรงมรดกทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (sustained maintenance of the linguistic and cultural heritage) ด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ ในการศึกษาหากระบวนทัศน์ใหม่ จำเป็นต้องศึกษาสภาพการของภาษาและวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันด้วย ดังนั้นจึงมีการศึกษากระบวนการทางภาษาที่ดำเนินอยู่ (language processes in progress) และการคงอยู่เปลี่ยนแปลงหรือสูญหายของอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (Maintenance/shift/ loss of language and cultural identity of ethnic groups) การศึกษาหากระบวนทัศน์ใหม่หรือแนวทางใหม่ในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มุ่งที่จะศึกษา 2 ประเด็นหลัก คือ

1. ทางด้านการศึกษา ดำเนินการวิจัยทางด้านการพัฒนาหลักสูตร วิธีการสอน และการประเมินผลของภาษากลุ่มชาติพันธุ์สำหรับโรงเรียน/สถานศึกษาที่มีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์
2. ทางด้านการจัดการข้อมูลตัวบทของกลุ่มชาติพันธุ์ (Textual data management of ethnic groups)

โครงการวิจัยประกอบด้วยโครงการวิจัยย่อย 5 โครงการ ได้แก่

1. กระบวนการทางภาษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินอยู่ (Ethnic language processes in progress)
2. การดำรงอยู่และการเปลี่ยนของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic language/cultural maintenance and shift)
3. การพัฒนาหลักสูตรของภาษากลุ่มชาติพันธุ์สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ (Curriculum development of ethnic languages in ethnic schools)
4. การจัดการข้อมูลตัวบทของกลุ่มชาติพันธุ์ (Textual data management of ethnic groups)
5. การดำรงวัฒนธรรมไทยโซ่ง: ภาพสะท้อนผ่านเพลงขับ (Cultural maintenance of the Thai Song, as reflected in their folk songs)

โครงการวิจัยย่อยเหล่านี้จะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 3 ประการ คือ ภาวะภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในสถานการณ์ปัจจุบัน การคงอยู่ เปลี่ยนแปลง หรือสูญหายของอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติ

พันธุ์ และแนวทางการสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทางด้านการศึกษาและการจัดการข้อมูล ตัวบท องค์ความรู้ใหม่ทั้ง 3 ประเด็นนี้จะทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการเชิงบูรณาการของสาขาวิชา ภาษาศาสตร์ (Linguistics) มนุษยวิทยาการดนตรี (Ethnomusicology) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development)

กลุ่มชาติพันธุ์ที่คัดเลือกเพื่อการวิจัยในครั้งนี้คือไทยโซ่งที่อาศัยอยู่ใน 4 จังหวัดของภูมิภาคตะวันตก ได้แก่ ราชบุรี เพชรบุรี นครปฐม และสุพรรณบุรี เหตุผลในการคัดเลือกไทยโซ่งคือชาวไทยโซ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจนและมีความปรารถนาอันแรงกล้าในอันที่จะสืบสานภาษาและวัฒนธรรมของตนให้อยู่ได้นานที่สุด นอกจากนี้ยังมีตัวเขียนภาษาไทยโซ่ง จึงไม่จำเป็นต้องประดิษฐ์ตัวอักษรเพื่อเขียนภาษาไทยโซ่ง ดังนั้นการเริ่มต้นงานวิจัยกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งที่มีเจตคติในทางบวกต่อภาษาและวัฒนธรรมของตนนับว่าเป็นต้นทุนสำคัญในการเริ่มต้นงานวิจัยนี้ และน่าที่จะได้แบบอย่างที่ดีสำหรับการทำงานวิจัยกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆต่อไปในอนาคต ส่วนการกำหนดพื้นที่วิจัยเป็น 4 จังหวัดดังกล่าวก็ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับถิ่นฐานเดิมและการโยกย้าย ดังที่ทราบกันชาวไทยโซ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ประเทศเวียดนามทางตะวันตกเฉียงเหนือ ไทยโซ่งได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายครั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง ครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2322 สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกให้กองทัพเมืองหลวงพระบางยกกำลังไปตีเอาเมืองของไทดำซึ่งตั้งอยู่ริมเขตแดนเวียดนามเหนือ แล้วกวาดต้อนครอบครัวไทดำลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย เมืองเพชรบุรี การอพยพเข้ามาในประเทศไทยครั้งนี้ต่อมาได้มีเหตุผลทางการเมืองอีกเช่นกัน การอพยพดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2430 (สิริ พึ่งเดช, 2519) ต่อมาได้มีการโยกย้ายไปหาที่ทำกินใหม่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร เลย พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร ไทยโซ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเหล่านี้ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีเป็นเวลา 3-4 ชั่วโมง (ประมาณกว่า 200 ปี) นามสกุลของไทยโซ่งจึงมักบ่งที่มา เช่น “ออ เขาย้อย” “ยอดเพชร” เป็นต้น

ดังนั้นถิ่นฐานเดิมของไทยโซ่งในประเทศไทยจึงอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ในปัจจุบันจังหวัดเพชรบุรียังเป็นแหล่งที่มีชาวไทยโซ่งอยู่หนาแน่น ชุมชนชาวไทยโซ่งที่บ้านหนองปรัง ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เป็นชุมชนชาวไทยโซ่งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เพราะมีประชากรอาศัยอยู่กว่า 700 หลังคาเรือน ถึงแม้ชุมชนนี้จะอยู่ห่างจากถนนเพชรเกษมเพียงไม่กี่กิโลเมตร แต่ชาวไทยโซ่งในบริเวณนี้ยังคงความเอกลักษณ์ ภาษาและวัฒนธรรมของตนไว้ได้ (สุนทรินทร์ แสงงาม 2549) งานวิจัยนี้ได้ศึกษาไทยโซ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีซึ่งเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมของไทยโซ่งในประเทศไทยและจังหวัดที่ใกล้เคียง ได้แก่ ราชบุรี สุพรรณบุรี และ นครปฐมเนื่องจากจังหวัดเหล่านี้มีชุมชนไทยโซ่งที่เข้มแข็ง ยังมีการใช้ภาษาไทยโซ่งในชีวิตประจำวัน และยังคงพิธีกรรมดั้งเดิมของไทยโซ่งอยู่

นอกจากประเทศไทยแล้ว ในปัจจุบันไทดำจากถิ่นฐานเดิมได้อพยพเข้ามาอยู่ในแขวงต่างๆของประเทศลาว และยังไปมาหาสู่กันกับชาวไทดำในประเทศเวียดนาม จากการสัมภาษณ์นางแย้ม สิงเลียง ชาวไทดำที่อาศัยอยู่ที่บ้านร่องแซง เมืองจันทะบูลี แขวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว (22 พฤศจิกายน 2553) ได้ให้ข้อมูลว่าครอบครัวไทดำที่เป็นทหารในประเทศเวียดนามบางกลุ่มจะอพยพมายังประเทศลาวภายใต้ความดูแลของทหารฝรั่งเศส บางกลุ่มก็อพยพมาเองด้วยเหตุผลทางสงคราม นางแย้ม สิงเลียงก็เช่นกันมีสามีเป็นทหารจึงได้อพยพมาอยู่ประเทศลาวได้ประมาณ 50 ปีแล้ว สำหรับไทยโซ่งในประเทศไทยเนื่องจากได้อพยพมายังประเทศไทยกว่า 200 ปีแล้วจึงขาดการติดต่อกับไทดำที่ถิ่นฐานเดิม

ไทยโซ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันว่า ลาวโซ่ง ลาวโซ่งดำ ไทยทรงดำ ผู้ไทยดำ ไทดำ การที่เรียกไทยโซ่งว่าลาวโซ่งเพราะถิ่นฐานเดิมมาจากประเทศลาว นอกจากนี้คนไทยภาคกลางจะเรียกคนเชื้อสายลาวดังเช่นไทยโซ่งว่า “คนลาว” ถึงแม้ว่าในทางภาษาศาสตร์พบว่าลาวโซ่งไม่ได้เป็นภาษาย่อยในกลุ่มลาว แต่อยู่ในกลุ่มไท (สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ และกันทิมา วัฒนประเสริฐ, 2539) การสะกดคำว่าไทยโซ่ง บางแห่งสะกดว่า “ไทโซ่ง” เพราะคำว่า “ไท” ใช้เรียกกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทย เช่น ไทดำ ไทขาว ในประเทศเวียดนาม เป็นต้น ส่วน “ไทย” หมายถึงกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากไทย

โชนงมีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากประเทศลาว จึงมีการสะกดคำว่ “โชนง” เพื่อบ่งชี้ว่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศอื่น ส่วนคำว่ “โชนง, ทรง” มีความหมายว่ “กางเกง” และคำว่ “โชนงดำ, ทรงดำ” เป็นคำเรียกดตามเครื่องนุ่งห่มที่ใช้ เนื่องจากโชนงนิยมนุ่งห่มด้วยเสื่อผ้าสีด้าย้อมด้วยคราม (นิพนธ์ เสนาพิทักษ์, 2523) ในงานวิจัยนี้จะใช้ชื่อ “โชนง” ชาวโชนงพูดภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Tai) (Li 1960)

โครงการวิจัยนี้เป็นกรวิจัยและพัฒนาด้ว้นภาษา ศิลปวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์ และสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์กรวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2553) คือ

- ยุทธศาสตร์กรสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็่นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลงานวิจัยจะช่วยเหลือเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้ว้การส่งเสริมการมีจิตสำนึกรักในภาษาและวัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณี และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตน และส่งเสริมคนพื้นถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้คนไทยทุกเชื้อสายอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล

- ยุทธศาสตร์กรพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน และการเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข งานวิจัยจะเป็นกรเสริมสร้างให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดี ให้เห็นคุณค่าในภาษาและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีการพัฒนาจิตใจควบคู่ไปกับการเรียนรู้ร้กรการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เป็นกรเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ให้เกิดการจัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น และองค์ความรู้สมัยใหม่ เกิดภูมิคุ้มกัน และช่วยเหลือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

โครงการวิจัย “การแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาโชนง” (Phonological variation and change of Thai Song) เป็นโครงการวิจัยโครงการหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย “กระบวนการทางภาษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำเนินอยู่” และเป็นงานวิจัยที่นำเสนอแนวทางของการแปรและการเปลี่ยนแปลง (variation and change) ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ของการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อศึกษาภาวะภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์โชนงในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งพิจารณาจากระบบเสียงที่ใช้โดยชาวโชนง 3 รุ่นอายุ คือ วัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัยสูงอายุ ผลจากการศึกษากรใช้ภาษาของชาวโชนง 3 รุ่นอายุจะทำให้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษา อมร (2548) กล่าวว่การเปลี่ยนภาษาในสังคมไทยเห็นได้ชัดในหมู่ภาษาชนกลุ่มน้อยทั้งหลาย ซึ่งนับวันยังมีผู้พูดน้อยลงๆ หากมีการใช้ภาษาชนกลุ่มน้อยน้อยลงเรื่อยๆ ในที่สุดภาษาชนกลุ่มน้อยก็อาจถูกแทนที่โดยภาษาอื่นๆ และการเปลี่ยนภาษาที่เกิดขึ้นอาจถึงขั้นการตายของภาษา (language death) เลยก็ได้ ดังนั้นนอกจากการเปลี่ยนแปลงของภาษา ผลกรวิจัยยังทำให้สามารถประเมินพลังชีวิตทางภาษา (language vitality) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการธำรงภาษา (language maintenance) กรเปลี่ยนภาษา (language shift) และการตายของภาษา (language death) เนื่องจากการธำรงจะต้องมีการใช้ภาษาที่ต่อเนื่องจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นถัดไป และภาษาชนกลุ่มน้อยมีแนวโน้มที่จะกลมกลืนไปกับภาษาอื่นที่มีศักดิ์ศรีกว่า (prestige) (Edward 1997)

1.2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

2.1 ศึกษากรแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาโชนง ตามตัวแปรอายุ

2.2 ศึกษากรแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาโชนง ตามภูมิภาคในจังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี

1.3. สมมุติฐานของการวิจัย

1.3.1 ผู้พูดภาษาโชนงในวัยหนุ่มสาวใช้เสียงภาษาโชนงที่ปนกับภาษาไทยกรุงเทพฯมากกว่าผู้พูดภาษาโชนงในวัยสูงอายุ

1.3.2 เสียงมีการแปรไปตามถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูด

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงของคนสามระดับอายุในภาษาไทยโห่งที่พูดใน 4 จังหวัดของภูมิภาคตะวันตก ได้แก่ นครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี ใช้รายการคำศัพท์จำนวน 222 คำที่คัดเลือกมาจากรายการคำศัพท์ภาษาไทยตำโนเวียดนามจำนวน 281 คำ ที่รวบรวมโดย Fippinger and Fippinger (1974) เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้น การเก็บข้อมูลจะเก็บข้อมูลที่เป็นคำโดดๆ ไม่เก็บข้อมูลในข้อความต่อเนื่อง นอกจากนี้งานวิจัยได้ใช้คำศัพท์จำนวน 80 คำ สำหรับศึกษาการแปรของพยัญชนะ และคำศัพท์จำนวน 30 คำสำหรับศึกษาการแปรของสระจากคลังศัพท์ *Old Tai Dam (Black Tai) Lexicon* ซึ่ง Theraphan L-Tongkum (2002a) ได้จัดทำ

1.5 แนวความคิดที่นำมาใช้ในการวิจัย

1.5.1 แนวความคิดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ระบบเสียง

การวิเคราะห์ระบบเสียงใช้ทฤษฎีการแปร (Variation Theory) ซึ่งมีแนวความคิดดังนี้

คำกล่าวหรือคำอธิบายที่ว่าทุกภาษามีการแปร กล่าวคือ มีการใช้รูปภาษาที่ต่างกันสลับกันได้ เนื่องจากมีความหมายแก่นเหมือนกันหรือการใช้รูปภาษาที่ต่างกันแทนที่กันได้ โดยไม่ทำให้ความหมายแก่นเปลี่ยนไป ทฤษฎีการแปรเป็นหัวใจของการศึกษาทางภาษาศาสตร์สังคม ซึ่งถือว่าไม่มีการแปรใดเป็นการแปรอิสระ (free variation) เพราะการแปรทุกกรณีสามารถอธิบายเงื่อนไขได้ด้วยปัจจัยทางสังคมทั้งสิ้น เช่น การแปรของเสียง [a] กับ [æ] ในคำว่า class, change, branch แต่ก่อนจะถือว่าเป็นการแปรอิสระในการวิเคราะห์ระบบเสียง แต่ทฤษฎีการแปรในภาษาศาสตร์สังคมอธิบายว่าการแปรนี้มีเงื่อนไขคือขึ้นอยู่กับถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูดจากสหรัฐอเมริกา ออกเสียง [æ] (ราชบัณฑิตยสถาน 2553:480-481)

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ตัวแปรภาษา (linguistic variable) คือเสียงซึ่งเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) ตัวแปรตามนี้จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขปัจจัยทางสังคมที่กำหนดในงานวิจัยนี้คืออายุและถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูดซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ (independent variable)

การแปรของเสียงในผู้พูดไทยโห่ง 3 ช่วงอายุคนทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยโห่ง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษายึดแนวความคิดของทฤษฎีคลื่น (Wave Theory) เป็นสำคัญ ทฤษฎีคลื่นมาจากความคิดของ Johannes Schmidt ซึ่ง Pei and Gaynor (1969:231) ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

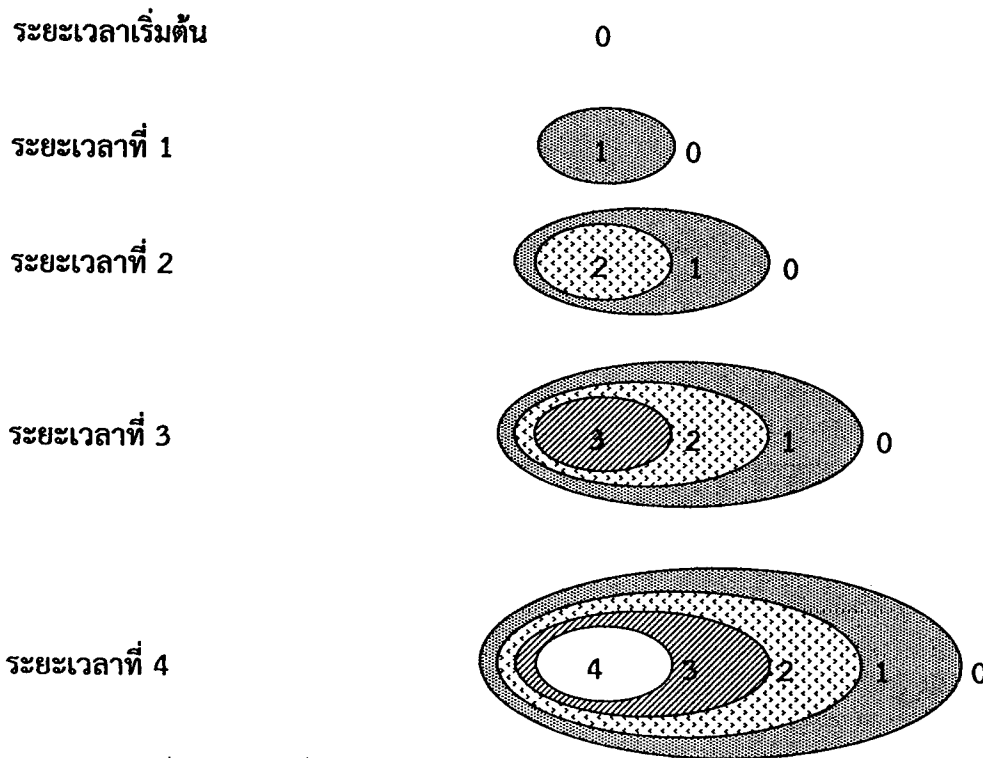
The theory (Wellentheorie) formulated by Johannes Schmidt in 1982, according to which related languages originated from a common center, the parent language, and spread from the center in all directions, like waves around a stone dropped into the water.

สรุปความว่าทฤษฎีคลื่นมองภาษาที่มีความสัมพันธ์กันว่ามาจากจุดศูนย์กลางเดียวกันคือบุพภาษา ภาษาที่มาจากบุพภาษาเดียวกันนี้จะกระจายออกห่างจุดศูนย์กลางไปยังทุกทิศทางดังคลื่นล้อมรอบก้อนหินที่ตกลงไปในน้ำ

นอกจากนี้ ราชบัณฑิตยสถาน (2553:486) ได้นิยามทฤษฎีคลื่นว่า “แนวคิดที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงของภาษาว่าการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้น ณ จุดใดจุดหนึ่ง รูปที่เปลี่ยนไปจะค่อยๆแพร่กระจาย

ออกไปในพื้นที่รอบๆและไกลออกไปเรื่อยๆทีละน้อย มีลักษณะเหมือนคลื่นในน้ำที่แผ่ขยายออกไปทีละน้อย เมื่อเราโยนก้อนหินลงไปในสระน้ำ”

ภาพที่ 1 แสดงการแพร่กระจายของการเปลี่ยนแปลงภาษาในรูปแบบของคลื่น คลื่นนี้จะแตกต่างกันตามช่วงของเวลา (relative time period) ซึ่งแสดงด้วยวงกลม ตัวเลขแสดงสภาพแวดล้อมในระยะต่อมาที่การเปลี่ยนแปลงของภาษาได้เกิดขึ้น

ภาพที่ 1 ทฤษฎีคลื่น (Bailey 1973: 159 อ้างอิงใน Snyder 1995: 6)

จากแผนภูมิที่ 1 การเปลี่ยนแปลงของภาษาจะเริ่มที่สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดดังที่แสดงในระยะเวลาที่ 1 วงกลมยิ่งใหญ่เท่าไรก็แสดงสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงจะแผ่กระจายออกไปในลักษณะของคลื่นผ่านมิติทางสังคม (social space) และการแผ่กระจายจะช้าลงหากมีอุปสรรคในการสื่อสารทางด้านสังคมและสภาพภูมิศาสตร์ ทฤษฎีคลื่นทำให้เรามองเห็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงภาษาตามกาลเวลาซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ทฤษฎีคลื่นให้ความสำคัญต่อการแปร (variation) และความหลากหลาย (diversity) ของภาษาว่าเป็นสิ่งปรกติและเป็นไปตามที่คาดไว้ ทฤษฎีคลื่นมีกรอบความคิดแนวเคลื่อนที่ (dynamic framework) ที่แตกต่างจากกรอบความคิดแนวคงที่ดั้งเดิม (traditional static view) ที่มองภาษาลึนว่าเป็นบริเวณที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของภาษา (set areas of linguistic homogeneity) (Snyder 1995)

การแปรของภาษาเป็นแง่มุมหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่กำลังดำเนินอยู่ การวิเคราะห์การแปรของเสียงในภาษาไทยซึ่งเป็นการวิเคราะห์รูปแบบของการแปร (pattern of linguistic variation) ตามอายุของผู้พูดและตามถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้พูด การวิเคราะห์จะแสดงให้เห็นว่าคลื่นของการเปลี่ยนแปลงจะแผ่กระจายไปทั้งชุมชนไทยซึ่ง การเปลี่ยนแปลงอาจไม่เหมือนกันในทุกชุมชนไทยซึ่งอันเนื่องมาจากองค์ประกอบแบบอติภาษา (extra-linguistic factors) เช่นฐานะทางสังคม เพศ การศึกษา การคมนาคม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาแผ่กระจายจากศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงอย่างราบเรียบและสม่ำเสมอ ในทางตรงข้ามเราจะพบบริเวณที่การเปลี่ยนแปลงสองแบบมาบรรจบกัน ทำให้พบการแปรที่เบี่ยงเบนไป (irregular variation)

1.5.2 แนวความคิดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณยุกต์

การวิเคราะห์วรรณยุกต์ในงานวิจัยนี้ใช้แนวความคิดของ Gedney (1972) ซึ่งแบ่งพยัญชนะต้นดั้งเดิมออกเป็น 4 กลุ่มตามลักษณะการทำงานของเส้นเสียงคือลักษณะเสียงก้อง (voicing) ลักษณะพ่นลม (aspiration) และลักษณะบิบบเส้นเสียง (glottalization) ดังนี้

- (1) พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1: เสียงเสียดแทรกไม่ก้อง * ph th kh ch f s h hm hn hp hŋ hl hr hw x
- (2) พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2: เสียงหยุดไม่พ่นลมไม่ก้อง * p t c k
- (3) พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3: เสียงก้องนำด้วยกฏารุกที่เส้นเสียง * b d * g j
- (4) พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4: เสียงก้อง b d j v z m n ŋ w l r

พยัญชนะทั้ง 4 กลุ่มนี้มีอิทธิพลที่อาจทำให้เกิดการแตกตัวของวรรณยุกต์ได้ถึง 20 วรรณยุกต์ แต่เนื่องจากวรรณยุกต์มีการรวมตัวกันทำให้ไม่มีภาษาตระกูลไทภาษาใดมีวรรณยุกต์ครบถึง 20 วรรณยุกต์ จากความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพยัญชนะต้นและวรรณยุกต์ดั้งเดิม Gedney ได้สร้างกล่องทดสอบวรรณยุกต์ในภาษาไทยปัจจุบันขึ้นมา กล่องทดสอบนี้นอกจากจะช่วยในการศึกษาระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากแล้วยังช่วยให้ทราบถึงวิวัฒนาการของวรรณยุกต์ในปัจจุบันอีกด้วย กล่องทดสอบบรรจุคำทั้งหมด 64 คำดังต่อไปนี้

วรรณยุกต์ดั้งเดิม	พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
	*A	*B	*C	*DL	*DS
พยัญชนะต้นดั้งเดิม					
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1	1 หู ขา หัว	5 ไข่ ผ้า เข่า	9 ข้าว เสื่อ ห้า ฆ่า ใช้	13 ขาด หาบ เหงือก	17 หมัด สุก ผัก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2	2 ปี ตา กิน	6 ป่า ไก่ แก่	10 ป่า กล้า ต้ม	14 ปอด ปีก ดอก	18 กบ ตับ เจ็บ
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3	3 บิน แดง ดาว	7 บ่า บ่าว ดำ	11 บ้า บ้าน อ้า	15 แดด อาบ ดอก	19 เบ็ด ดิบ ออก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4	4 มือ ควาย นา	8 พี่ พ่อ ไร่	12 น้ำ น่อง ไม้ ม้า	16 มีด ลูก เสียด นอก	20 นก มัด ลัก

ภาพที่ 2 กล่องทดสอบวรรณยุกต์ในภาษาไทยปัจจุบัน (Gedney 1972)

งานวิจัยนี้ได้ใช้กล่องทดสอบวรรณยุกต์ของ Gedney (1972) ในการวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยโชนง โดยดัดแปลงคำบางคำที่ไม่ปรากฏในภาษาไทยโชนงเป็นคำอื่นแทน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.6.1 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยโชนงที่ใช้โดยชาวไทยโชนง 3 รุ่นอายุในจังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี

1.6.2 ทำให้สามารถประเมินพลังชีวิตภาษาไทยซึ่งว่ามีการดำรงและการเปลี่ยนแปลงมากน้อยอย่างไร

1.6.3 ผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงภาวะภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันอันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1.6.3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทางด้านภาษาและการอนุรักษ์ภาษากลุ่มชาติพันธุ์

1.6.3.2 ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทางด้านภาษาศาสตร์แนวภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น และภาษาศาสตร์เชิงเปรียบเทียบและประวัติได้

1.7 ระยะเวลาทำการวิจัยและแหล่งทุน

งานวิจัยนี้ใช้เวลา 3 ปี คือระหว่างเดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2556 ได้รับทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย (เมธีวิจัยอาวุโส สกว.) จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ประจำปี 2553-2556

1.8 สรุป

หนังสือรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 6 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย แนวความคิดที่นำไปใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ระยะเวลาทำการวิจัยและแหล่งทุน

บทที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 3 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

บทที่ 4 การแปรเสียงพยัญชนะและสระ

บทที่ 5 การแปรเสียงวรรณยุกต์

บทที่ 6 สรุปประเด็นสำคัญจากงานวิจัยและข้อวิจารณ์ที่เป็นเหตุผลของผลการวิจัย พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการวิจัยที่จะดำเนินต่อออกจากงานวิจัยนี้ และแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย